

Hrvatska je postala dio Unije liberalnih demokracija, odnosno kluba zemalja koje su dužne poštivati visoke političke standarde (isto kao i NATO), koliko god u tome bile nesavršene. Već u preambuli Ugovora o funkcioniranju EU-a mogu se vidjeti temeljne europske vrijednosti kao što su neotuđiva prava svake osobe, sloboda, jednakost, demokracija i vladavina prava. Konkretno, ova načela liberalne demokracije, koja se mogu mjeriti, razrađena su kroz Kopenhaške kriterije koji postavljaju tri temeljna zahtjeva za zemlje pristupnice. Prvi je stabilnost institucija u jamčenju demokracije, vladavine prava, ljudskih i manjinskih prava; drugi podrazumjeva funkcionalno tržišno gospodarstvo koje se može nositi s konkurentskim pritiskom na EU tržištu; a treći zahtjev se odnosi na sposobnost preuzimanja obveza iz članstva, kapacitet djelotvorne provedbe pravila, standarda i javnih politika iz EU zakonodavstva te poštivanje ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije. Ukoliko nekima ovaj okvir i načela nisu bitni, postoje dvije opcije koje je potrebno razjasniti. Prvo, postoje oni koji su protiv članstva u Europskoj uniji jer zagovaraju približavanje Rusiji. Radi se o težnji za suradnjom s autoritarnim političkim, ekonomskim i društvenim sustavom, glavnim generatorom antieuropskih i antiameričkih dezinformacija. Takav sustav značajna je suprotnost gore navedenim načelima koja ujedinjuju veliki dio Europe, odnosno cijeli transatlantski svijet. Druga se odnosi na UK ili EFTA dilemu. Ako je UK izašla, zašto bismo mi ulazili: UK je nažalost izašla, što je posljedica niza razloga, kako onih koji bi se mogli shvatiti kao argumentirani (anglosaksonska tradicija manje reguliranog sustava, visoki troškovi pojedinih regulatornih standarda, neto uplatitelj u europski proračun itd.), ali s druge strane kao odraz populizma (narativi o socijalističkoj tvorevini, velikoj birokraciji i dr.). Premda UK gubi pristup jedinstvenom tržištu, s obzirom na svoju globalnu ekonomsku poziciju vjerojatno će (u određenoj mjeri) nadoknaditi taj gubitak. U svakom slučaju, kako god da se gledalo na Brexit, zagovaranje Croxita ili da primjerice Srbija ne bi trebala pristupiti Uniji definitivno nije ista pozicija za usporedbu.

Varijanta je i da bismo mogli bismo samo u EFTA-u - Norveška, Island i Lihtenštajn politički nisu dio EU-a, ali prihvaćaju pravila o slobodama jedinstvenog tržišta i još neka pravila. Mogle bi onda mnoge države članice EU-a pomisliti na to. Zašto Danska ili Estonija nisu otišle u EFTA-u i zašto bi Hrvatsku primili radije nego Švedsku i Finsku? Jednostavno postoje izuzeća. Primjerice, Norveška i Island ne pristaju na zajedničku europsku politiku oko ribarstva. Dakle, ako EU shvatimo kao zajednicu političkih vrijednosti i tržišta, onda je EFTA zapravo dio europske integracije, a ionako zajedno čine Europski gospodarski prostor (EGP).

Ekonomski okvir - lakši pristup jedinstvenom tržištu

Unija je integrirala tridesetak tržišta u jedno (uključujući i EFTA tržišta). Jamstvo slobodnog protoka roba, usluga, kapitala i ljudi spada u temeljna pravila koja su zajamčena Ugovorom u funkcioniranju EU-a. Liberalizacijom su mnoge prepreke uklonjene, postoje mehanizmi sprječavanja neopravdanih prepreka, odnosno svako ograničenje može biti samo dobro opravdana iznimka (npr. zbog zaštite zdravlja, sigurnosti i sl.). Dok postoje europska zakonodavna pravila koja postavljaju određene zahtjeve i standarde za građane i poduzeća, tržišna pravila postavljaju zahtjeve prema institucijama u smjeru uklanjanja prepreka slobodnom tržištu. Više se ne traži putovnica za putovanje unutar Unije, a osobna iskaznica u skoroj budućnosti neće trebati kada Hrvatska uđe u Schengen. Također, isteklo je i posljednje ograničenje na slobodu zapošljavanja u odnosima Hrvatske i drugih članica, pa dozvole više nisu nigdje potrebne. Uklanjanjem carina i višestrukih kontrola za proizvode, a smanjivanjem niza administrativnih i regulatornih prepreka za mnoge uslužne sektore, hrvatskom gospodarstvu olakšan je pristup europskom tržištu, što se odmah vidjelo kroz porast izvoza.

Među deset članica s najnižom regulacijom

Također, mnoge gospodarske a pogotovo uslužne aktivnosti otvorene su tržišnoj konkurenciji. To se može dokazati OECD-ovim izvješćem Product Market Regulation (PMR 2018) koje pokazuje kako je hrvatsko tržište neposredno prije ulaska u Uniju (PMR 2013) bilo najreguliranije u odnosu na EU (skor: 2,08), dok je s krajem 2018. razina ukupne reguliranosti snižena za preko 30% (skor 1,43, a u s krajem 2019. i na 1,35 uslijed dodatne liberalizacije u području pokretanja poslovanja). To je niži ukupni rezultat od primjerice Poljske, Slovačke, Malte, Bugarske, Rumunjske, Francuske i Belgije, a u realnom vremenu je gotovo isti kao rezultat Slovenije, Latvije i Češke. Gledajući dva glavna segmenta koje OECD PMR izvješće mjeri, Hrvatska je s 1,05 ispod EU-OECD prosjeka prema regulaciji pristupa tržištu (Barriers to Domestic and Foreign Entry), a gdje se gledaju registracija poslovnog nastana, regulacija tržišta usluga u više sektora (tržišne profesije, distributivna trgovina, taksi) te trgovina i ulaganja. U navedenim područjima Hrvatska je među deset država članica Europske unije s najnižom regulacijom pristupa tržištu. To je posljedica liberalizacijske reforme u segmentu niza uslužnih sektora i profesija, kao i pokretanja poslovanja, a koja se provodi kroz tzv. Europski semestar. Kako vidimo iz OECD-ovog izvješća, rezultati država članica nisu isti. Dakle, deregulacija nije samo stvar zajedničkog ispunjavanja pravila oko otvaranja tržišta, već i hrvatskih prilagodbi koje su potaknute kroz europski okvir.

Europski okvir potiče privatizacije

S druge strane, dok je pristup tržištu olakšan, to isto OECD-ovo izvješće govori o bitnom drugačijem rezultatu kada je u pitanju upliv države kroz mnogobrojna poduzeća (Distortions Induced by State Involvement). Hrvatska je u ovom području iznad EU-OECD prosjeka, u društvu Litve, Poljske i Francuske. Ipak, planirano smanjenje manjinskih udjela države u oko 90 poduzeća, moglo bi Hrvatsku približiti okvirno Finskoj i Latviji. Također, može se vidjeti visoka regulacija ljekarni, a u sektoru voda i primarnog zdravstvenog osiguranja nema konkurencije. Dakle, imamo primjere regulatorne liberalizacije s jedne strane, dok s druge strane postoji strukturni problem velikog opsega državnih poduzeća koji utječe na funkcioniranje tržišta. Privatizacije nisu obvezne, već u Uniji postoje različite prakse kada je u pitanju razina privatizacije odnosno opseg državnih poduzeća. Ipak, dobro je što europski okvir, unatoč odsustvu obveze, potiče privatizacije kao bitnu reformu koju snažno zagovara hrvatski Centar za javne politike i ekonomske analize. Ta reforma u praksi može utjecati na tržišno natjecanje, strane investicije, niže cijene, kao i na smanjivanje opsega javnog sektora (koji bitno odstupa od EU praksi baš u segmentu broja zaposlenih u državnim poduzećima).

Lekcije za ostatak Zapadnog Balkana

Navedeni su određeni politički i ekonomski razlozi koji mogu biti informativno korisni građanima zemalja Zapadnog Balkana. Europska integracija je politički i administrativno vrlo zahtjevan proces usklađivanja s nizom načela, pravila, standarda i javnih politika koji zahtijeva veliko sudjelovanje politologa i drugih stručnjaka. Hrvatska je prošla kroz taj proces i sada je otvorena prilika zemljama Zapadnog Balkana, kao i Istočnog Partnerstva. Pritom, Hrvatska mora uložiti velike napore u provedbu strukturnih reformi koje su upravo u administrativnom sektoru značajno izostajale, unatoč određenim poboljšanjima koja su uglavnom dotaknula samo segmente uvelike povezane s europskim poslovima. Ruski utjecaj koji nastoji zakočiti ili barem usporiti proces europske integracije zemalja iz te dvije regije veliki je rizik kojime se može upravljati samo uz jasno usmjerenje vanjske politike, koje utječe i na geopolitiku ekonomske slobode.

Izvor: talas.rs